

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА ТА ІННОВАЦІЙНОЇ
ОСВІТИ
КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ ТА ІНДИВІДУАЛЬНОЇ
РОБОТИ
з дисципліни
ТЕОРІЇ ЦИВІЛІЗАЦІЙ ТА МІЖНАРОДНІ
КОНФЛІКТИ

ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ОСВІТНЬОГО РІВНЯ БАКАЛАВР
СПЕЦІАЛЬНОСТІ 291 «МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ, СУСПІЛЬНІ
КОМУНІКАЦІЇ
ТА РЕГІОНАЛЬНІ СТУДІЇ»
ДЕННОЇ, ЗАОЧНОЇ ТА ДИСТАНЦІЙНОЇ ФОРМ НАВЧАННЯ

Дніпро
2022

Методичні рекомендації для самостійної та індивідуальної роботи з дисципліні «Теорії цивілізацій та міжнародні конфлікти» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» Навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти денної та заочної форм навчання/укладач: Єремєєва І.А. Дніпро: Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ України, 2022. 31 с.

УКЛАДАЧ:

Ірина ЄРЕМЕЄВА, к.і.н., доцент кафедри міжнародних відносин.

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Елеонора СКІБА, професор кафедри гуманітарних дисциплін та психології поліцейської діяльності Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, д. філософ. н., професор.

Андрій ШУЛКА, професор кафедри політології Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара, д.політ.н., доцент

Розглянуто на засіданні кафедри міжнародних відносин «11» січня 2022 р., протокол № 6

Рекомендовано Навчально-методичною радою університету «17» лютого 2022 р., протокол № 6

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
1. ПОНЯТТЯ ЦИВІЛІЗАЦІЇ.....	5
2. КЛАСИЧНІ ТЕОРІЇ ЦИВІЛІЗАЦІЙ	7
3. СОЦІОГЕНЕТИЧНІ ТА ФІЛОСОФСЬКО-ПОЛІТИЧНІ ТЕОРІЇ ЦИВІЛІЗАЦІЙ ХХ-ХХІ ст.....	9
4. ТЕОРІЇ ЦИВІЛІЗАЦІЙ ЯК КЛЮЧОВИЙ ЕЛЕМЕНТ СТРАТЕГИЧНОГО ПРОГНОЗУВАННЯ У СФЕРІ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН	11
5. ПОНЯТТЯ МІЖНАРОДНОГО КОНФЛІКТУ	12
6. СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ МІЖНАРОДНОГО КОНФЛІКТУ	14
7. ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ КОНФЛІКТІВ	18
8. МІЖНАРОДНА МИРОТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ.....	22
ЗМІСТ ТА ОЦІНЮВАННЯ САМОСТІЙНОЇ ТА ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ.....	25
СЛОВНИК ЗАГАЛЬНОВЖИВАНИХ ТЕРМІНІВ.....	25
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА.....	30

ВСТУП

Дисципліна «Теорія цивілізацій та міжнародні конфлікти» є обов'язковим компонентом Освітньої програми спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії». Метою навчальної дисципліни є надання студентам уявлення про можливості використання інструментарію цивілізаційних теорій при вивченні сучасних світових процесів, зокрема специфіки міжнародних конфліктів.

Згідно з вимогами освітньої програми після вивчення курсу «Теорія цивілізацій та міжнародні конфлікти» здобувачі повинні знати:

- сутність поняття цивілізації, її структуру та класифікацію;
- особливості класичних, соціогенетичних та філософсько-політичних теорій цивілізацій;
- специфіку терміну міжнародний конфлікт;
- структуру та функції міжнародних конфліктів;
- особливості збройних конфліктів сучасних міжнародних відносин;
- методи вирішення міжнародних конфліктів.

вміти:

- виявляти головні особливості взаємовідносин різних цивілізацій та основні чинники цивілізаційного протистояння;
- аналізувати теорії цивілізацій в контексті їх впливу на сучасні міжнародні відносини;
- оцінювати потенціал людських цивілізацій;
- виділяти класифікаційні критерії міжнародних конфліктів;
- аналізувати конфліктогенні чинники сучасного світу та вплив цивілізаційних змін на конфліктний потенціал;
- оцінювати результативність міжнародної миротворчості.

Обсяг Навчальної дисципліни «Теорія цивілізацій та міжнародні конфлікти» складає 120 годин (4 кредити ЄКТС) із яких: 40 аудиторних (14 лекцій та 30 семінарів) та 76 години індивідуальної та самостійної роботи.

ТЕМА 1. ПОНЯТТЯ ЦИВІЛІЗАЦІЇ

План

1. Місце теорій цивілізацій в системі наук.
2. Методи «Теорії цивілізацій та міжнародні конфлікти».
3. Визначення поняття "цивілізація", еволюція терміну.
4. Класифікаційні критерії цивілізацій та особливості їх типів.
5. Етапи формування глобальної цивілізації.

Завдання для самостійної роботи до Теми 1:

1. Як трактували поняття цивілізації в період античності?
2. Проаналізуйте стадіальний підхід до розкриття сутності цивілізації.
3. Охарактеризуйте цивілізаційні критерії в концепції Адама Фергюсона.
4. Як трактували представники Просвітництва вплив західноєвропейської цивілізації?
5. Який ресурс Елвін Тоффлер вважав ключовим під час визначення цивілізації?
6. Яким шляхом відбувається зміна цивілізацій за концепцією Елвіна Тоффлера?
7. Наведіть аргументи на користь тези, що поняття цивілізація відрізняється від культури.
8. Проаналізуйте відмінності ознак культури та цивілізації в теорії Освальда Шпенглера.
9. Дайте характеристику об'єктивним та суб'єктивним елементам поняття цивілізація за Самюелем Гантінгтоном.
10. Якими ознаками визначав ареал поширення цивілізації Арнольд Тойнбі?
11. Перелічіть типи цивілізацій на основі критерію їх масштабу.
12. Наведіть характерні риси глобальної цивілізації.
13. Проаналізуйте ознаки Східної цивілізації.
14. Проаналізуйте ознаки Західної цивілізації.
15. Порівняйте характерні риси аграрної та індустріальної цивілізацій. Виділіть причини динамізму індустріальної цивілізації.
16. Коли відбувається формування постіндустріальної цивілізації? Наведіть її характерні риси.

Індивідуальне завдання до Теми 1:

1. Складіть характеристику будь-якого типу цивілізації відповідно до критеріїв Адама Фергюсона.
2. Знайдіть реальні приклади, що розкривають ментальні характеристики Східної та Західної цивілізацій.

Тестові завдання

1. За Л. Морганом та Ф. Енгельсом цивілізація -це:

- А історичний етап, що прийшов на зміну первісному суспільству
- Б суспільство, засноване на засадах раціональності і справедливості
- В вершина культури та фаза занепаду та розпаду культурно-історичного типу
- Г культурно-історичний цикл у розвитку народів.

2. У поглядах французьких просвітників цивілізація являла собою:

- А історичний етап, що прийшов на зміну первісному суспільству
- Б суспільство, засноване на засадах раціональності і справедливості
- В вершина культури та фаза занепаду та розпаду культурно-історичного типу
- Г культурно-історичний цикл у розвитку народів.

3. Шпенглер О. вважав цивілізацію:

- А історичним етапом, що прийшов на зміну первісному суспільству
- Б суспільством, заснованим на засадах раціональності і справедливості
- В вершиною культури та фазою занепаду та розпаду культурно-історичного типу
- Г культурно-історичним циклом у розвитку народів.

4. А. Тойнбі та М. Данилевський визначали цивілізацію як:

- А історичний етап, що прийшов на зміну первісному суспільству
- Б суспільство, засноване на засадах раціональності і справедливості
- В вершина культури та фаза занепаду та розпаду культурно-історичного типу
- Г культурно-історичний цикл у розвитку народів.

5. Формаційний підхід заснований на твердженні, що:

- А поняття цивілізації не корелюється з поняттям культурно-історична епоха
- Б культурно-історична епоха поширюється на декілька цивілізацій
- В кожному етапу цивілізації притаманна власна культурно-історична епоха
- Г виключно економічний порядок визначає характер розвитку цивілізації.

6. Семіотичний підхід заснований на визначенні культурно-історичної епохи через:

- А мову
- Б церкву
- В мораль
- Г право.

7. Північноафриканська цивілізація належить до:

- А глобального типу
- Б національного типу
- В мовного типу
- Г регіонального типу.

8. Яким типом цивілізації визначається сучасний світ:

- А постіндустріальна
- Б аграрна
- В індустріальна
- Г капіталістична.

9. Критерієм виділення приморських та континентальних цивілізацій є:

- А тип природно-географічного середовища

- Б тип господарської діяльності
- В технологічний розвиток
- Г мовні особливості.

10. Критерієм виділення закритих та відкритих цивілізацій є:

- А тип природно-географічного середовища
- Б тип господарської діяльності
- В технологічний розвиток
- Г мовні особливості.

ТЕМА 2. КЛАСИЧНІ ТЕОРІЇ ЦИВІЛІЗАЦІЙ

План

1. Концепція культурно-історичних типів М.Я. Данилевського.
2. Концепція світу сучасних цивілізацій О. Шпенглера.
3. Концепція «круговороту локальних цивілізацій» А. Тойнбі.

Завдання для самостійної роботи до Теми 2:

1. Охарактеризуйте сутність мультилінійної моделі цивілізаційного розвитку.

Індивідуальні завдання до Теми 2:

Порівняйте дві культури (види культур оберіть на власний розсуд) за розрядами культурної діяльності відповідно до концепції культурно-історичних типів М. Я. Данилевського.

Тестові завдання

1. Мова в теорії Данилевського є засобом:

- А згуртування народу
- Б набуття політичної незалежності
- В асиміляції
- Г встановлення влади.

2. До симптому старіння культурно-історичного типу Данилевський відносить:

- А асиміляцію
- Б апатію самовдоволення
- В втрату політичної незалежності
- Г втрату мови.

3. Локальна цивілізація за Данилевським складається з таких видів діяльності:

- А релігійна, культурна, політична, суспільно-економічна
- Б законодавча, культурна, політична, суспільно-економічна
- В судова, культурна, політична, суспільно-економічна
- Г виконавча, культурна, політична, суспільно-економічна.

4. Цивілізаційна теорія А. Тойнбі викладена в праці:

А "Присмерки Європи"

Б "Велика шахівниця"

В "Дипломатія"

Г "Дослідження історії".

5. Наявність маси замість народу у концепції Шпенглера є ознакою:

А культури

Б цивілізації

В держави

Г суспільства

6. Цивілізації-супутники за А. Тойнбі:

А отримали імпульс розвитку від розвиненішого сусіднього суспільства

Б отримали безпосередній розвиток із первісності

В розвиваються на основі духовної культури

Г розвиваються на політичній основі.

7. Стимулом розвитку цивілізацій за А. Тойнбі є:

А інтеграція

Б мотивація

В економіка

Г протиріччя.

8. Цивілізаційна теорія О. Шпенглера викладена в праці:

А "Присмерки Європи"

Б "Велика шахівниця"

В "Дипломатія"

Г "Дослідження історії".

9. Стимул удару в теорії А. Тойнбі є:

А раптовим нападом зовнішніх ворогів

Б тривалий зовнішній ворожий вплив

В обмеженням суспільного статусу

Г природним викликом.

10. Стимул зовнішнього тиску в теорії А. Тойнбі є:

А раптовим нападом зовнішніх ворогів

Б тривалий зовнішній ворожий вплив

В обмеженням суспільного статусу

Г природним викликом.

11. Стимул внутрішнього утиску в теорії А. Тойнбі є:

А раптовим нападом зовнішніх ворогів

Б тривалий зовнішній ворожий вплив

В обмеженням суспільного статусу

Г природним викликом.

ТЕМА 3. СОЦІОГЕНЕТИЧНІ ТА ФІЛОСОФСЬКО-ПОЛІТИЧНІ ТЕОРІЇ ЦИВІЛІЗАЦІЙ ХХ-ХХІ ст.

План

1. «Історія цивілізації в Англії» (1858 р.) Бокля та її вплив на теорії цивілізацій.
2. Циклічна теорія криз М. Кондратьєва.
3. Цивілізація як об'єкт соціально-філософського аналізу концепції П. Сорокіна.
4. Пасіонарна концепція етногенезу Л. Гумільова.
5. Концепція зіткнення цивілізацій С. Гантінгтона.

Завдання для самостійної роботи до Теми 3:

1. Наведіть визначення економічних циклів за концепцією Миколи Кондратьєва.
2. На яких показниках засновано визначення окремих циклів економічного розвитку Миколи Кондратьєва?
3. Проаналізуйте особливості фаз економічних циклів Миколи Кондратьєва.
4. Співвіднесіть фази та хвилі економічних циклів Миколи Кондратьєва.
5. Дайте характеристику еволюції західної цивілізації, поділивши її на економічні цикли за концепцією Миколи Кондратьєва.
6. У чому полягала критика цивілізаційних теорій Тойнбі та Шпенглера Питиримом Сорокіним?
7. Проаналізуйте структурні елементи культури за концепцією Питирима Сорокіна.
8. Розкрийте сутність та порівняйте типи культур в цивілізаційній концепції Питирима Сорокіна.
9. Наведіть періодизацію історичного процесу за розвитком типів культурних систем у концепції Питирима Сорокіна.
10. Дайте характеристику формам цивілізацій концепції Питирима Сорокіна.
11. У чому сутність теорії зіткнення цивілізацій С. Гантінгтона?

Індивідуальні завдання до Теми 3:

1. Проаналізуйте особливості понижувальних хвиль економічного розвитку в теорії Кондратьєва.
2. Перелічіть види конфліктів мікрорівня та макрорівня в теорії С. Гантінгтона.

Тестові завдання

1. Микола Кондратьєв є автором:
А теорії економічних циклів
Б пасіонарної концепції етногенезу

В теорії зіткнення цивілізацій

Г концепції «кінця історії».

2. Семюель Гантінгтон є автором:

А теорії економічних циклів

Б пасіонарної концепції етногенезу

В теорії зіткнення цивілізацій

Г концепції «кінця історії».

3. Понижувальні хвилі економічного розвитку в теорії Кондратьєва характеризуються:

А екстенсивним розвитком, дешевою робочою силою

Б технологічним прогресом, збільшенням попиту на кваліфіковану робочу силу та хростання її вартості

В політичним тоталітаризмом

Г гонкою озброєння

4. Підвищувальні хвилі економічного розвитку в теорії Кондратьєва характеризуються:

А екстенсивним розвитком, дешевою робочою силою

Б технологічним прогресом, збільшенням попиту на кваліфіковану робочу силу та хростання її вартості

В політичним тоталітаризмом

Г гонкою озброєння

5. Гантінгтон визначає конфлікти макрорівня як:

А конфлікти між державами одного регіону

Б конфлікти громадянські

В конфлікти між мусульманським не мусульманським світами

Г збройні конфлікти

6. Мікрорівень міжцивілізаційного конфлікту за С. Гантінгтоном:

А конфлікт між сусідніми державами

Б громадянська війна

В геноцид

Г конфлікт між провідними державами світу.

7. Засіб врегулювання міжнародного конфлікту, коли за нерівності сторін сильніша намагається придушити слабшу й нав'язати їй свою волю, це:

А Реалістичний підхід

Б Силовий підхід

В Компроміс

Г Морально-правовий підхід.

8. Аналіз цивілізаційного розвитку С. Гантінгтон виклав у роботі:

А "Дипломатія"

Б "Велика шахівниця"

В "Зіткнення цивілізацій і перетворення світового порядку"

Г "Кінець історії".

9. Макрорівень міжцивілізаційного конфлікту за С. Гантінгтоном:

А конфлікт між сусідніми державами

Б громадянська війна

В геноцид

Г конфлікт між провідними державами світу.

10. Френсіс Фукуяма є автором:

А теорії економічних циклів

Б пасіонарної концепції етногенезу

В теорії зіткнення цивілізацій

Г концепції «кінця історії».

11. Що виступає ключовим об'єднувчим цивілізаційним чинником для етнічних груп:

А Мова, територія

Б держава

В економіка

Г зовнішній ворог.

12. Що виступає ключовим об'єднувчим цивілізаційним чинником для територіально-державних груп:

А Мова, територія

Б держава

В економіка

Г зовнішній ворог.

ТЕМА 4. ТЕОРІЇ ЦИВІЛІЗАЦІЙ ЯК КЛЮЧОВИЙ ЕЛЕМЕНТ СТРАТЕГІЧНОГО ПРОГНОЗУВАННЯ У СФЕРІ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

План

1. Діалог цивілізацій.
2. Особливості цивілізаційного діалогу у сфері конфлікту.
3. Загальні принципи побудови стратегічних прогнозів у міжнародних відносинах.
4. Цивілізаційний потенціал та його роль у формуванні сценаріїв розвитку сучасних міжнародних відносин.
5. Оцінка потенціалів локальних людських цивілізацій.

Завдання для самостійної роботи до Теми 4:

1. Наведіть визначення поняття діалог цивілізацій.
2. За якими критеріями оцінюється цивілізаційний потенціал в формуванні прогнозів розвитку міжнародних відносин?
3. Проаналізуйте чинники необхідності формування прогнозів стратегічного розвитку цивілізацій.
4. Як визначити силу локальних цивілізацій?
5. Як вибудовується між цивілізаційний діалог в умовах міжнародного конфлікту?

Індивідуальні завдання до Теми 4:

Складіть зведену таблицю «Типологія цивілізацій»:

Класифікаційні критерії	Види цивілізацій	Ознаки цивілізацій	Приклад цивілізації

ТЕМА 5. ПОНЯТТЯ МІЖНАРОДНОГО КОНФЛІКТУ

План

1. Особливості дефініювання та класифікації міжнародних конфліктів.
2. Теорії конфлікту.
3. Класифікаційні критерії міжнародних конфліктів.
4. Збройні міжнародні конфлікти.

Завдання для самостійної роботи до Теми 5:

1. Наведіть загальне визначення міжнародного конфлікту.
2. Наведіть класифікаційні критерії міжнародних конфліктів та визначте їх типи.
3. До якого типу міжнародного конфлікту належить Друга світова війна? Аргументуйте свою відповідь.
4. Перелічіть суб'єкти міжнародного конфлікту.
5. Обґрунтуйте багатоваріантність поняття міжнародного конфлікту в теорії міжнародних відносин.
6. Розкрийте сутність міжнародного конфлікту в теоріях політичного реалізму.
7. Визначте джерела конфліктів та наведіть їх приклади для сучасної системи міжнародних відносин.
8. Перелічіть загальні причини міжнародних конфліктів.
9. Чому ціннісні конфлікти у теорії Самюеля Гантігтона вважаються конфліктами з нульовою сумою?
10. Проаналізуйте системні причини сучасних міжнародних конфліктів.
11. Наведіть класифікаційні критерії міжнародних конфліктів.
12. Проаналізуйте сутнісні характеристики та можливі результати міжнародних конфліктів різних типів.
13. Порівняйте можливості вирішення конфлікту через досягнення компромісу сторін у конфліктах, що класифікуються за математичними критеріями.
14. У чому полягає специфіка політичних та юридичних конфліктів? Який із цих типів конфліктів є більш проблемним для вирішення?
15. Охарактеризуйте конфлікти за просторово-географічною типологією.
16. Наведіть варіанти визначення збройного конфлікту та виділіть його головні риси.
17. Проаналізуйте критерії визначення війни.

18. На які види поділяють війни за критерієм масштабу?
19. Дайте оцінку можливим великомасштабним війнам у сучасних міжнародних відносинах та наведіть їх ключові риси.

Індивідуальні завдання до Теми 5:

1. Складіть зведену таблицю «Типологія конфліктів»:

Класифікаційні критерії	Види конфліктів	Ознаки конфлікту	Приклад конфлікту

2. Складіть аналітичну довідку щодо будь-якого міжнародного конфлікту другої половини ХХ – початку ХХІ ст. за визначенням таких параметрів: причин, типу, методів вирішення конфлікту (реальних та прогнозованих).

Тестові завдання

1. Конфлікти між державами у близькосхідному регіоні належать до:
- А глобальних
 Б регіональних
 В локальних
 Г внутрішніх.
2. Світові війни належать до наступного типу конфліктів:
- А глобальних
 Б регіональних
 В локальних
 Г внутрішніх.
3. Громадянські війни належать до наступного типу конфліктів
- А глобальних
 Б регіональних
 В локальних
 Г внутрішніх.
4. Що є причиною війни відповідно до теорії балансу сил:
- А порушення екологічної рівноваги
 Б мілітаризація
 В сїонїзм
 Г порушення рівноваги сил між державами-ворогами.
5. Холодна війна - це:
- А військові операції союзників у Європі протягом 1941 рр. на відміну від «гарячої війни», що точилася в Африці
 Б війна СРСР проти Фінляндії 1940 р.
 В військова операція США в Перській затоці
 Г тотальна і глобальна конфронтація, яка склалася у міжнародних відносинах після Другої світової війни, що породжувала кризи і конфлікти.
6. Принцип сили в міжнародних відносинах полягає в наступному:

А національна держава у міжнародних відносинах має дотримуватися норм міжнародного порядку

Б мілітаризація

В невтручання у внутрішні справи національних держав

Г держава або група держав здатні нав'язати іншим державам свої інтереси.

7. Визначальною рисою міжнародного збройного конфлікту є:

А факт порушення державного суверенітету посередництвом підтримки внутрішньдержавної опозиції

Б факт порушення державного суверенітету посередництвом економічних санкцій

В факт порушення державного суверенітету посередництвом дипломатичної ноти

Г факт порушення державного суверенітету посередництвом збройного втручання.

8. За критерієм масштабу виділяють:

А міждержавні, міжнаціональні, міжконфесійні конфлікти

Б двосторонні, багатосторонні конфлікти

В конфлікти з нульовою сумою

Г локальні, регіональні, глобальні конфлікти.

9. За критерієм кількості учасників виділяють:

А міждержавні, міжнаціональні, міжконфесійні конфлікти

Б двосторонні, багатосторонні конфлікти

В конфлікти з нульовою сумою

Г локальні, регіональні, глобальні конфлікти.

10. За критерієм суб'єктності виділяють:

А міждержавні, міжнаціональні, міжконфесійні конфлікти

Б двосторонні, багатосторонні конфлікти

В конфлікти з нульовою сумою

Г локальні, регіональні, глобальні конфлікти.

11. За математичним критерієм виділяють:

А міждержавні, міжнаціональні, міжконфесійні конфлікти

Б двосторонні, багатосторонні конфлікти

В конфлікти з нульовою сумою

Г локальні, регіональні, глобальні конфлікти.

ТЕМА 6. СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ МІЖНАРОДНОГО КОНФЛІКТУ

План

1. Структурні елементи конфлікту.
2. Держава як основний актор міжнародних конфліктів.
3. Зовнішнє середовище конфлікту.
4. Функції конфліктів у міжнародних відносинах.

5. Фази міжнародного конфлікту та особливості їх перебігу.

Завдання для самостійної роботи до Теми 6:

1. Перелічіть структурні елементи міжнародного конфлікту.
2. Розкрийте поняття динамічні показники міжнародного конфлікту.
3. Наведіть класифікації суб'єктів міжнародного конфлікту.
4. На аналізі яких елементів формується поняття інтегральний показник суб'єкта міжнародного конфлікту?
5. Дайте визначення евентуальних акторів.
6. Що є предметом міжнародного конфлікту?
7. Чому держава є основним суб'єктом міжнародних конфліктів?
8. Проаналізуйте ступінь впливу держав на міжнародний конфлікт залежно від їх типу.
9. Проаналізуйте функції національного інтересу в міжнародних відносинах та внутрішній політиці держави.
10. Перелічіть джерела формулювання національних інтересів.
11. Проаналізуйте основні положення реалістичної концепції національного інтересу.
12. Виділіть критерії та наведіть варіанти класифікацій національних інтересів у міжнародних відносинах.
13. Проаналізуйте пріоритетність видів сили держави в сучасних міжнародних відносинах.
14. Перелічіть фази міжнародного конфлікту.
15. Дайте оцінку можливим засобам вирішення міжнародного конфлікту залежно від стадії їх застосування.

Індивідуальні завдання до Теми 6:

1. Дайте структурну характеристику конкретному міжнародному військовому конфлікту (на власний вибір), поділивши його на фази. Проаналізуйте кожну фазу.
2. Заповніть таблицю «Міжнародний конфлікт: загальна характеристика» (вибір конфлікту на власний розсуд).

1	Назва конфлікту	
2	Тип конфлікту	
3	Класифікація учасників	
4	Предмет конфлікту	
5	Функції конфлікту	

Тестові завдання

1. Ескалація як фаза міжнародного конфлікту характеризується:

- А наявністю прихованих протиріч між суб'єктами конфлікту
Б комплексним та повним усуненням причин конфлікту

В загострення конфлікту, виходом за межі локальних конфліктів та набуття глобальних ознак регіональними конфліктами

Г Зниженням рівня напруги в конфлікті

2. Латентна фаза в міжнародному конфлікті характеризується:

А Наявністю прихованих протиріч між суб'єктами конфлікту

Б комплексним та повним усуненням причин конфлікту

В загострення конфлікту, виходом за межі локальних конфліктів та набуття глобальних ознак регіональними конфліктами

Г Зниженням рівня напруги в конфлікті.

3. Деескалація як фаза міжнародного конфлікту характеризується:

А Наявністю прихованих протиріч між суб'єктами конфлікту

Б Комплексним та повним усуненням причин конфлікту

В Загострення конфлікту, виходом за межі локальних конфліктів та набуття глобальних ознак регіональними конфліктами

Г Зниженням рівня напруги в конфлікті

4. Врегулювання як фаза міжнародного конфлікту характеризується:

А Наявністю прихованих протиріч між суб'єктами конфлікту

Б комплексним та повним усуненням причин конфлікту

В загострення конфлікту, виходом за межі локальних конфліктів та набуття глобальних ознак регіональними конфліктами

Г Зниженням рівня напруги в конфлікті.

5. Серед суб'єктів міжнародного конфлікту переважають:

А Міжнародні неурядові організації

Б ТНК

В Міждержавні організації

Г Держави.

6. Сигнальна функція міжнародного конфлікту:

А характеризує конфлікт як показник певного стану міжнародних відносин, в яких щось розладналось і потребує серйозних змін

Б регулює балансу сил та інтересів

В змінює співвідношення сил користь окремих акторів, що сприяє їх інтеграції у союзи та блоки

Г відкриває дорогу змінам, примушує рухатися вперед, розвивати міжнародну систему.

7. Регулятивна функція міжнародного конфлікту:

А характеризує конфлікт як показник певного стану міжнародних відносин, в яких щось розладналось і потребує серйозних змін

Б регулює балансу сил та інтересів

В змінює співвідношення сил користь окремих акторів, що сприяє їх інтеграції у союзи та блоки

Г відкриває дорогу змінам, примушує рухатися вперед, розвивати міжнародну систему

8. Інтеграційна функція міжнародного конфлікту:

А характеризує конфлікт як показник певного стану міжнародних відносин, в яких щось розладналось і потребує серйозних змін

Б регулює балансу сил та інтересів

В змінює співвідношення сил користь окремих акторів, що сприяє їх інтеграції у союзи та блоки

Г відкриває дорогу змінам, примушує рухатися вперед, розвивати міжнародну систему

9. Динамічна функція міжнародного конфлікту:

А характеризує конфлікт як показник певного стану міжнародних відносин, в яких щось розладналось і потребує серйозних змін

Б регулює балансу сил та інтересів

В змінює співвідношення сил користь окремих акторів, що сприяє їх інтеграції у союзи та блоки

Г відкриває дорогу змінам, примушує рухатися вперед, розвивати міжнародну систему.

10. Макро-держави в міжнародних відносинах:

А Мають помірний зовнішній аспект суверенності, їм притаманна невелика кількість населення і території

Б Мають слабкий зовнішній суверенітет, населення і територія у них обмежені, сильно залежні від інших держав

В держави-колонії

Г Держави, що організують міжнародне середовище та виступають як центри сили і впливу.

11. Мікро-держави в міжнародних відносинах:

А Мають помірний зовнішній аспект суверенності, їм притаманна невелика кількість населення і території

Б Мають слабкий зовнішній суверенітет, населення і територія у них обмежені, сильно залежні від інших держав

В держави-колонії

Г Держави, що організують міжнародне середовище та виступають як центри сили і впливу.

12. Основою всіх дій держав на міжнародній арені є:

А національний інтерес

Б сила

В економічна політика

Г торгівля.

13. Геополітичний аспект національних інтересів передбачає:

А обґрунтування різноманітних ідеологічних версій трактування змісту національних інтересів

Б забезпечення політичної стабільності й утримання влади правлячих еліт

В збільшення надходжень в бюджет від зовнішньоекономічної діяльності

Г збереження свого місця й ролі в певному геополітичному просторі або поширення своїх впливів шляхом воєнної, економічної та інформаційної експансії.

14. Внутрішньополітичний аспект національних інтересів передбачає:

А обґрунтування різноманітних ідеологічних версій трактування змісту національних інтересів

Б забезпечення політичної стабільності й утримання влади правлячих еліт

В збільшення надходжень в бюджет від зовнішньоекономічної діяльності

Г збереження свого місця й ролі в певному геополітичному просторі або поширення своїх впливів шляхом воєнної, економічної та інформаційної експансії.

15. Тактичні національні інтереси:

А потребують впровадження у короткотерміновий період, їх реалізація здійснюється для досягнення безпосередньої мети, вирішення найближчих завдань

Б визначають життєво важливі інтереси

В сукупність національних інтересів, реалізація яких дозволяє негайно впливати на відхилення від досягнення інших національних інтересів

Г не входять до пріоритетних та потенційно пріоритетних національних інтересів.

16. Стратегічні національні інтереси:

А потребують впровадження у короткотерміновий період, їх реалізація здійснюється для досягнення безпосередньої мети, вирішення найближчих завдань

Б визначають життєво важливі інтереси

В сукупність національних інтересів, реалізація яких дозволяє негайно впливати на відхилення від досягнення інших національних інтересів

Г не входять до пріоритетних та потенційно пріоритетних національних інтересів.

17. Оперативні національні інтереси:

А потребують впровадження у короткотерміновий період, їх реалізація здійснюється для досягнення безпосередньої мети, вирішення найближчих завдань

Б визначають життєво важливі інтереси

В сукупність національних інтересів, реалізація яких дозволяє негайно впливати на відхилення від досягнення інших національних інтересів

Г не входять до пріоритетних та потенційно пріоритетних національних інтересів.

ТЕМА 7. ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ КОНФЛІКТІВ

План

1. Конфліктогенні чинники сучасного світу. Вплив цивілізаційних змін на конфліктний потенціал.
2. Трансформація міжнародних структур безпеки.
3. Особливості збройних конфліктів сучасних міжнародних відносин.

4. Глобалізація як конфліктогенний чинник.
5. Асиметрія в міжнародних конфліктах. Інтернаціоналізація міжнародних конфліктів.

Завдання для самостійної роботи до Теми 7

1. Як перехід до постбіполярної міжнародної системи вплинув на рівень конфліктності у світі?
2. Проаналізуйте наслідки трансформації міжнародних структур багатополарності для світової політики.
3. Якими параметрами характеризується турбулентність сучасної міжнародної системи?
4. Чому класичні війни втратили своє значення в постбіполярній системі?
5. Проаналізуйте параметри сучасних локальних конфліктів та визначте загрози їх зростання для системи міжнародних відносин загалом.
6. Визначте позитивні та негативні наслідки глобалізації для сучасних міжнародних відносин. Як глобалізація впливає на конфліктний потенціал сучасного світу?
7. У чому полягає сутність деєтатизації сучасних міжнародних конфліктів?
8. Наведіть визначення поняття субдержавні актори міжнародних відносин та визначте їх вплив у сучасних конфліктах.
9. Які групи недержавних акторів мають найбільший вплив на міжнародне конфліктне середовище сучасного світу?
10. Проаналізуйте загрози міжнародного тероризму в сучасному світі.
11. Розкрийте поняття збройний недержавний актор (ЗНДА).
12. Наведіть визначення асиметричного конфлікту.
13. Охарактеризуйте невоєнні чинники асиметричних конфліктів.
14. Перелічіть основні риси асиметричних конфліктів.
15. У чому полягає непередбачуваність та парадоксальність асиметричних міжнародних конфліктів сучасності?
16. Наведіть визначення інтернаціоналізованого конфлікту.
17. Розкрийте причини інтернаціоналізації внутрішніх конфліктів.
18. У чому загрози деструктурованих міжнародних конфліктів?

Індивідуальні завдання до Теми 7:

1. Проаналізуйте тенденцію до активізації недержавних суб'єктів міжнародних конфліктів на прикладі конкретного міжнародного конфлікту другої половини ХХ – початку ХХІ ст.
2. Складіть аналітичну довідку щодо порівняння потенціалу акторів незакінченого на цей момент асиметричного конфлікту (конфлікт обирається на власний розсуд) та надайте прогноз його подальшого розвитку.

Тестові завдання

1. Міжнародна система початку ХХІ ст. характеризується:

А колонізаційними процесами

Б глобалізацією

В скороченням озброєння

Г зменшенням тероризму.

2. Глобальні міжнародні відносини:

А відносини між системами держав, що відображають світовий політичний процес в цілому

Б відносини між державами певного політичного регіону

В відносин між державами і організаціями

Г двосторонні міжнародні відносини

3. Регіональні міжнародні відносини:

А відносини між системами держав, що відображають світовий політичний процес в цілому

Б відносини між державами певного політичного регіону

В відносин між державами і організаціями

Г двосторонні міжнародні відносини.

4. Інтернаціоналізація міжнародних конфліктів полягає в наступному:

А зростання ізольованості держав, внаслідок чого будь-який громадянський конфлікт не здатен впливати на міжнародну спільноту

Б відсутність законодавчих обмежень на методи врегулювання конфліктів

В застосування тільки міжнародних мировторців для вирішення внутрішніх конфліктів

Г зростання взаємозалежності між державами, внаслідок чого будь-який громадянський конфлікт здатен порушити інтереси іншої держави, регіону або міжнародної спільноти.

5. Для сучасних постбіполярних міжнародних відносин характерно:

А зменшення терористичних загроз

Б зменшення кількості міжнародних конфліктів

В рекомендований характер міжнародного права при вирішенні конфліктів

В зміна та послаблення ролі ООН в урегулюванні конфліктів.

6. Використання або загроза застосування насильства для досягнення політичної, релігійної або ідеологічної мети - це:

А тероризм

Б сепаратизм

В альтруїзм

Г ісламізм.

7. Асиметричні міжнародні конфлікти це:

А конфлікт, що відбувається між силами провідних світових держав та більш слабкими державними або недержавними противниками

Б конфлікт, що виникає шляхом трансформації внутрішнього громадянського конфлікту у транснаціональний в результаті втручання міжнародних або іноземних сил в конфлікт з метою підтримки однієї із сторін або впливу на розв'язання суперечностей

В конфлікти, що розвиваються на субрегіональному або місцевому рівні та відносяться до конкретних проблем та територій, переважно набувають форм двосторонніх та інтернаціоналізованих конфліктів.

Г конфлікти, що передбачають подібну логіку поведінки акторів із рівними можливостями.

8. Інтернаціоналізовані міжнародні конфлікти це:

А конфлікт, що відбувається між силами провідних світових держав та більш слабкими державними або недержавними противниками

Б конфлікт, що виникає шляхом трансформації внутрішнього громадянського конфлікту у транснаціональний в результаті втручання міжнародних або іноземних сил в конфлікт з метою підтримки однієї із сторін або впливу на розв'язання суперечностей

В конфлікти, що розвиваються на субрегіональному або місцевому рівні та відносяться до конкретних проблем та територій, переважно набувають форм двосторонніх та інтернаціоналізованих конфліктів.

Г конфлікти, що передбачають подібну логіку поведінки акторів із рівними можливостями.

9. Локальні міжнародні конфлікти це:

А конфлікт, що відбувається між силами провідних світових держав та більш слабкими державними або недержавними противниками

Б конфлікт, що виникає шляхом трансформації внутрішнього громадянського конфлікту у транснаціональний в результаті втручання міжнародних або іноземних сил в конфлікт з метою підтримки однієї із сторін або впливу на розв'язання суперечностей

В конфлікти, що розвиваються на субрегіональному або місцевому рівні та відносяться до конкретних проблем та територій, переважно набувають форм двосторонніх та інтернаціоналізованих конфліктів.

Г конфлікти, що передбачають подібну логіку поведінки акторів із рівними можливостями.

10. Паритетні міжнародні конфлікти це:

А конфлікт, що відбувається між силами провідних світових держав та більш слабкими державними або недержавними противниками

Б конфлікт, що виникає шляхом трансформації внутрішнього громадянського конфлікту у транснаціональний в результаті втручання міжнародних або іноземних сил в конфлікт з метою підтримки однієї із сторін або впливу на розв'язання суперечностей

В конфлікти, що розвиваються на субрегіональному або місцевому рівні та відносяться до конкретних проблем та територій, переважно набувають форм двосторонніх та інтернаціоналізованих конфліктів.

Г конфлікти, що передбачають подібну логіку поведінки акторів із рівними можливостями.

ТЕМА 8. МІЖНАРОДНА МИРОТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ

План

1. Стратегії попередження міжнародних конфліктів.
2. Миротворчі концепції кінця ХХ-початку ХХІ ст.
3. Проблеми співвідношення державного суверенітету та міжнародної миротворчості.
4. Роль ООН у вирішенні міжнародних конфліктів.

Завдання для самостійної роботи до Теми 8:

1. Порівняйте між собою за критеріями результативності силові методи урегулювання міжнародних конфліктів.
2. Які методи врегулювання міжнародних конфліктів мають переважне значення в сучасній світовій системі?
3. Наведіть класифікацію мирних методів вирішення міжнародних конфліктів.
4. Розкрийте зміст процедури добрих послуг.
5. Яким є статус та функції дипломатичного посередника в процедурі вирішення міжнародного конфлікту?
6. У чому полягає специфіка роботи слідчих комісій під час вирішення міжнародного конфлікту?
7. Наведіть відмінність юридичних методів вирішення міжнародних конфліктів від дипломатичних.
8. Наведіть концепції, що є доктринальною основою миротворчої діяльності ООН.
9. Надайте визначення превентивної дипломатії.
10. На яких стадіях конфлікту застосування методів превентивної дипломатії найрезультативніше?
11. Проаналізуйте завдання превентивної дипломатії.
12. Перелічіть напрями превентивної дипломатії.
13. Проаналізуйте обов'язкові вимоги до здійснення гуманітарної інтервенції.
14. Охарактеризуйте види гуманітарної інтервенції.
15. Дайте аналіз проблем гуманітарної інтервенції у сучасному світі.
16. Проаналізуйте ознаки легітимності миротворчості ООН.
17. Наведіть функції миротворчих місій ООН.
18. Дайте характеристику миротворчим місіям ООН за їх типом.
19. Якими є принципи організації миротворчих сил ООН?

Індивідуальне завдання до Теми 8:

Оберіть сучасний міжнародний конфлікт, що має форму гуманітарної інтервенції, складіть його аналітичний аналіз із обов'язковим зазначенням юридичних та політичних проблем реалізації конкретної гуманітарної інтервенції.

Тестові завдання

1. У міжнародному праві під санкцією розуміють:

А призупинення прав і привілеїв, котрі випливають з членства в організації; позбавлення права голосу, права на отримання технічної чи матеріальної допомоги

Б правомірні примусові дії, які застосовуються до держави-порушника міжнародного права як засіб примусити її відмовитись від своїх незаконних акцій

В правомірні індивідуальні дії у відповідь на недружній акт іншої держави, що мають характер адекватних дій та мають на меті відновити принцип взаємності у відносинах між державами

Г форма політичної відповідальності, може виражатися шляхом вибачення, співчуття, віддання пошани державі, котра постраждала тощо.

2. Мирне вирішення спорів є імперативною нормою міжнародного права, що значить:

А допущення окремих винятків із норми, передбачених Статутом ООН

Б необов'язковий характер щодо держав, які не є членами ООН

В рекомендація

Г обов'язковий характер, недопущення винятків.

3. Одним із принципів легітимізації діяльності Миротворчих сил ООН є:

А прийняття Миротворчими силами ООН позиції однієї із сторін конфлікту

Б обов'язкове застосування збройної сили для учасників конфлікту

В заборона на застосування методів дипломатії

Г неупередженість Миротворчих сил ООН у відносинах з учасниками конфлікту

4. Операції з примушення до миру Миротворчих сил ООН:

А є постконфліктною діяльністю з метою відновлення мирного життя, включаючи відбудову соціально-економічної інфраструктури зруйнованого регіону

Б забезпечують дотримання режиму припинення вогню після підписання угоди про перемир'я за допомогою методів мирного урегулювання спорів

В забезпечують урегулювання спорів на основі внутрішнього законодавства

Г здійснюються за умов реальної загрози миру та безпеці в регіоні і світі в цілому та передбачають залучення міжнародних збройних сил, яким надається дозвіл застосовувати воєнну техніку не тільки задля самооборони, але і за прямим призначенням.

5. Операції з підтримання миру Миротворчих сил ООН:

А є постконфліктною діяльністю з метою відновлення мирного життя, включаючи відбудову соціально-економічної інфраструктури зруйнованого регіону

Б забезпечують дотримання режиму припинення вогню після підписання угоди про перемир'я за допомогою методів мирного урегулювання спорів
В забезпечують урегулювання спорів на основі внутрішнього законодавства
Г здійснюються за умов реальної загрози миру та безпеці в регіоні і світі в цілому та передбачають залучення міжнародних збройних сил, яким надається дозвіл застосовувати воєнну техніку не тільки задля самооборони, але і за прямим призначенням.

6. Операції з відбудови миру Миротворчих сил ООН:

А є постконфліктною діяльністю з метою відновлення мирного життя, включаючи відбудову соціально-економічної інфраструктури зруйнованого регіону

Б забезпечують дотримання режиму припинення вогню після підписання угоди про перемир'я за допомогою методів мирного урегулювання спорів
В забезпечують урегулювання спорів на основі внутрішнього законодавства
Г здійснюються за умов реальної загрози миру та безпеці в регіоні і світі в цілому та передбачають залучення міжнародних збройних сил, яким надається дозвіл застосовувати воєнну техніку не тільки задля самооборони, але і за прямим призначенням.

7. Однією із переваг миротворчої діяльності ООН перед іншими організаціями є:

А збройний характер

Б відсутність законодавчих обмежень

В рекомендований характер

Г легітимність.

8. Назвіть постійних членів Ради безпеки ООН:

А Великобританія, Китай, СРСР, США, Японія

Б Великобританія, Китай, Бразилія, США, Франція

В Великобританія, Китай, СРСР, США, Франція

Г Китай, Індія, СРСР, США, Франція.

9. Метод переконання при розв'язанні міжнародних конфліктів передбачає:

А двосторонні та багатосторонні консультації, заяви про наміри

Б силове нав'язування іншим акторам своєї волі

В повне позбавлення суперника можливостей до спротиву або знищення його за допомогою воєнної сили

Г застосування усього вищезазначеного.

10. Метод примусу при розв'язанні міжнародних конфліктів передбачає:

А двосторонні та багатосторонні консультації, заяви про наміри

Б силове нав'язування іншим акторам своєї волі

В повне позбавлення суперника можливостей до спротиву або знищення його за допомогою воєнної сили

Г застосування усього вищезазначеного.

11. Метод придушення при розв'язанні міжнародних конфліктів передбачає:

А двосторонні та багатосторонні консультації, заяви про наміри

Б силове нав'язування іншим акторам своєї волі

В повне позбавлення суперника можливостей до спротиву або знищення його за допомогою воєнної сили
Г застосування усього вищезазначеного.

ЗМІСТ ТА ОЦІНЮВАННЯ САМОСТІЙНОЇ ТА ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ

Індивідуальна робота з дисципліни «Теорія цивілізацій та міжнародні конфлікти» має на меті виконання ЗВО самостійно завдань для підвищення рівня підготовки і розкриття індивідуальних творчих здібностей. До індивідуальних завдань з дисципліни «Глобалізація та військово-політичні аспекти міжнародних відносин» належать: аналіз реальних ситуацій у міжнародних відносинах, що передбачає застосування теоретичного матеріалу та практичних навичок отриманих під час аудиторної роботи. За бажанням ЗВО, як індивідуальна робота можуть бути оцінені особисті наукові досягнення (тези конференцій наукові статті, наукові роботи, що подаються на конкурси та ін.) та результати неформальної освіти.

Самостійна робота з дисципліни «Теорія цивілізацій та міжнародні конфлікти» є формою організації навчального процесу, за якою заплановані завдання виконуються ЗВО під методичним керівництвом викладача, але без його безпосередньої участі з метою засвоєння в повному обсязі РПНД і послідовне формування у ЗВО самостійності як риси характеру, що відіграє суттєву роль у формуванні сучасного фахівця. До форм самостійної роботи з дисципліни «Глобалізація та військово-політичні аспекти міжнародних відносин» належать різні форми аудиторної та позааудиторної самостійної роботи, зокрема обов'язковим є виконання оцінюваних тестових завдань з усіх тем дисципліни.

Самостійна та індивідуальна робота Здобувача, що передбачена РПНД, *оцінюється* НПП за *15-бальною* шкалою кожна. Бали за самостійну та індивідуальну роботу виставляються у журналі обліку роботи навчальної групи окремими графами напередодні підсумкового контролю.

СЛОВНИК ЗАГАЛЬНОВЖИВАНИХ ТЕРМІНІВ

Асиметричний міжнародний конфлікт – конфлікт, що відбувається між силами провідних світових держав та більш слабкими державними або недержавними противниками.

Баланс сил – концепція реалізму, що описує систему міжнародних відносин яка створюється шляхом протиставлення національних інтересів держав, мир між державами забезпечується шляхом балансування та рівноваги у розподілі сил між державами.

Біполярні міжнародні системи – системи, яким властива наявність двох центрів сили, могутність і вплив яких ділить міжнародну систему на дві відносно відмежовані підсистеми, відносини між якими найчастіше є

конфронтаційними, що проявляється в постійній напруженості і численних локальних конфліктах (період «холодної війни»).

Великомасштабна війна – війна, що відбувається між коаліціями держав або найбільшими державами світового співтовариства в ході якої сторони керуються радикальними воєнно-політичними цілями.

Війна - критична стадія реалізації політичних протиріч міжнародних акторів, насамперед держав та союзів держав; форма силового вирішення політичних конфліктів найвищого ступеня інтенсивності.

Військова сила держави - ступінь та інтенсивність реального впливу збройної потужності держави на міжнародній арені.

Геополітика – політична теорія, що заснована на розкритті залежності зовнішньої політики держави від її географічного становища, клімату, природних ресурсів, території та ін.

Глобалізація - процес поширення в масштабах світової цивілізації наднаціональної мережі асиметричних відносин між усіма міжнародними акторами.

Глобальна цивілізація - суперцивілізація планетарного характеру, що охоплює все сучасне людство.

Глобальні міжнародні конфлікти – конфлікти, що не мають просторових меж, від їх результату залежить розвиток більшості держав світу та формування напрямків світової політики.

Деескалація міжнародного конфлікту – фаза конфлікту, що передбачає відмову від воєнних дій усіма учасниками конфлікту або в односторонньому порядку та пошук учасниками конфлікту компромісного рішення щодо об'єкту конфлікту.

Дельфійський метод – метод експертної оцінки, який полягає в узагальненні різноманітних експертних позицій щодо майбутнього розвитку міжнародних відносин.

Джерелом суперечностей міжнародного конфлікту – інтереси певних держав, економічних союзів, а також військово-політичних блоків.

Добрі послуги – є одним із засобів мирного розв'язання конфліктів між державами, що представляє собою сприяння третьої сторони – держави/міжнародної організації встановленню контакту та початку безпосередніх мирних переговорів між конфліктуючими сторонами. Добрі послуги регулюються Гаазькими конвенціями 1899 та 1907 рр.

Ескалація міжнародного конфлікту – фаза конфлікту, що характеризується інтенсифікацією ворожих дій сторін.

Європоцентризм – система ідей, за якими європейські цінності розглядаються як пріоритетні у процесі еволюції людства та загальносвітової інтеграції.

Західний тип цивілізації – сучасна цивілізація, що переважно охоплює регіони Європи, Америки та Австралії і бере початок свого розвитку в період Античності з VIII ст. до н. е.

Збройні недержавні актори (ЗНДА) – будь-які збройні групи, що відділені від держави та не підконтрольні державними органам, здійснюють воєнні дії та мають політичні, релігійні або воєнні цілі.

Зовнішньополітична діяльність держави - діяльність, що спрямована на захист національних інтересів, виконання міжнародних зобов'язань та реалізацію зовнішніх функцій держави.

Інтегральний показник міжнародного конфлікту – комплексна характеристика, що складається із сукупної сили актора міжнародних відносин та ступеню його залучення до конфлікту.

Інтернаціоналізований конфлікт – конфлікт, що виникає шляхом трансформації внутрішнього громадянського конфлікту у транснаціональний в результаті втручання міжнародних або іноземних сил в конфлікт з метою підтримки однієї із сторін або впливу на розв'язання суперечностей.

Кількісні методи - статистичні та математичні методи, що використовуються для аналізу різноманітних даних, які характеризують процеси міжнародних відносин.

Конфлікт з нульовою сумою – конфлікт, в якому інтереси сторін є абсолютно протилежними, перемога однієї означає поразку іншої та навпаки.

Конфлікт з ненульовою (позитивною) сумою – конфлікт з реальною можливістю досягнення компромісу між сторонами.

Конфлікт з від'ємною сумою – конфлікт, за якого негативні наслідки настають для усіх учасників і компроміс неможливий.

Культура – історично-культурна цілісність, внутрішня єдність мислення, що закріплена у формах економічного, політичного, духовного, релігійного та побутового життя.

Латентна стадія міжнародного конфлікту – є фазою, що представляє собою виникнення об'єктивної основи конфлікту

Локальні міжнародні конфлікти - конфлікти, що розвиваються на субрегіональному або місцевому рівні та відносяться до конкретних проблем та територій, переважно набувають форм двосторонніх та інтернаціоналізованих конфліктів.

Локальні цивілізації – первинні форми цивілізаційного процесу, що представляють собою тип організації суспільства заснований на етнічній та духовній спільності, поєднаний соціально-політичними, економічними, культурно-психологічними характеристиками.

Метод моделювання - побудова штучних, ідеальних, уявних об'єктів, ситуацій, що представляють собою системи, елементи яких відповідають елементам та відносинам реальних процесів у міжнародних відносинах.

Метод переконання – комплекс заходів, що приймається державою/коаліцією держав щодо інших акторів міжнародних відносин з метою створення сприятливих умов для реалізації національних інтересів у зовнішньополітичних відносинах, використання двосторонніх та багатосторонніх консультацій, заяв про наміри.

Метод побудови сценаріїв - висунення гіпотез щодо розвитку окремих напрямків міжнародних відносин.

Метод придушення – повне позбавлення суперника можливостей до спротиву або знищення його за допомогою воєнної сили, супроводжується інтенсивним воєнним та політичним впливом, результатом чого є вирішення міжнародного конфлікту або його перехід до латентного стану.

Метод примусу – комплекс заходів держави/коаліції держав спрямований на силове нав'язування іншим акторам своєї волі, інтенсивне використання сукупної державної сили для досягнення своїх цілей.

Методи аналізу ситуації - методи та процедури міждисциплінарного характеру, що застосовуються для накопичення та первинної систематизації емпіричного матеріалу.

Міжнародна миротворчість – комплекс дій спрямованих на те, щоб схилити конфліктуючі сторони до примирення за допомогою засобів, що передбачені главою VI «Мирне розв'язання спорів» Статуту ООН

Міжнародна організація - це об'єднання держав відповідно до міжнародного права і на основі міжнародного договору для здійснення співробітництва в політичній, економічній, культурній, науково-технічній, правовій та інших галузях, що має необхідну для цього систему органів, права й обов'язки, похідні від прав і обов'язків держав, і автономну волю, обсяг якої визначається волею держав-членів.

Міжнародний збройний конфлікт - збройна боротьба між двома або декількома сторонами, що володіють міжнародною правосуб'єктністю.

Міжнародний конфлікт – особливі політичні відносини двох та більше сторін – народів, держав або груп держав, що відтворюють у формі прямого або непрямого зіткнення економічні, соціальні, політичні, територіальні, національні, релігійні та інші за характером та природою інтереси.

Мілітаризовані акції без застосування сили – письмові або усні заяви представників держави щодо можливого застосування сили в ході міжнародного конфлікту у випадку невиконання вимог (ультиматум)

Миротворча місія (peacekeeping missions) – інструмент сучасних міжнародних відносин, діяльність якого спрямована на підтримання/досягнення миру шляхом легітимного застосування міжнародного миротворчого контингенту ООН на території країни, де відбувається військовий конфлікт.

Миротворчі сили ООН (UN peacekeeping forces) – спеціалізовані структури ООН, що складаються із військових контингентів держав-членів ООН, формуються відповідно до Статуту ООН з метою запобігання або ліквідації загрози миру та безпеки, мають право на застосування примусових дій у випадку вичерпання потенціалу заходів політичного та економічного характеру для припинення конфлікту

Мультиполярні міжнародні системи – системи, що характеризуються наявністю кількох (не менше п'яти) центрів сили, що конкурують та співпрацюють, впливаючи, таким чином, на характер світового порядку.

Національний інтерес – сукупність внутрішніх та зовнішніх потреб держави у забезпеченні власної безпеки та стійкого суспільного розвитку.

Неореалізм (структурний реалізм) – напрямок в теорії політичного реалізму, що виник в 70-ті роки ХХ ст. На відміну від державо-центричної моделі класичного реалізму, виділяє три рівня аналізу міжнародних відносин: індивіда, державу, міжнародну систему в цілому.

Норми міжнародного права — це загальнообов'язкові, формально визначні правила діяльності суб'єктів міжнародного права, що встановлюють для них права та обов'язки, реалізація яких забезпечується юридичним механізмом.

Об'єкт міжнародного конфлікту – матеріальні активи та символічний капітал, що представлений територією, природними та людськими ресурсами, економічними об'єктами, владою та ін.

Операції з відбудови миру (post-conflict peace-building) – миротворчі операції ООН, що є постконфліктною діяльністю з метою відновлення мирного життя, включаючи відбудову соціально-економічної інфраструктури зруйнованого регіону.

Операції з підтримання миру (peacekeeping) – миротворчі операції ООН, що забезпечують дотримання режиму припинення вогню після підписання угоди про перемир'я за допомогою методів мирного урегулювання спорів, здійснюються відповідно до Глави VI Статуту ООН.

Операції з примушення до миру (peace enforcement operations) – миротворчі операції ООН, що здійснюються за умов реальної загрози миру та безпеці в регіоні і світі в цілому та передбачають залучення міжнародних збройних сил, яким надається дозвіл застосовувати воєнну техніку не тільки задля самооборони, але і за прямим призначенням: знищення воєнних об'єктів, збройних угруповань і т.п.

Паритетні війни – війни, що передбачають подібну логіку поведінки акторів із рівними можливостями.

Посередництво – спосіб врегулювання міжнародного конфлікту, що передбачає вибір сторонами третьої особи, яка буде брати участь у мирних переговорах, як самостійний учасник.

Превентивна дипломатія – дії спрямовані на недопущення переносу локальних конфліктів в глобальне протистояння, завдяки проведенню «операцій з підтримання миру» під егідою ООН в конфліктогенних зонах третіх держав.

Прогностичні методи - використовуються для наукового вивчення перспектив розвитку будь-якого міжнародного явища, переважно з використанням кількісних оцінок.

Регіональні міжнародні конфлікти – конфлікти, що охоплюють міжнародні відносини в межах одного політико-географічного регіону.

Регіональні цивілізації – суперцивілізації, що об'єднали в своїх межах більшість близьких за цінностями локальних цивілізацій.

Сила держави – зданість держави захищати власні національні інтереси на міжнародній арені, її зовнішньо та внутрішньополітичний потенціал, до

структури якого входять: військовий потенціал, природні та демографічні ресурси, географічний чинник, економічні потужності, національний характер.

Слідчі комісії – форма мирного розв’язання міжнародних конфліктів, за допомогою створення комісій, що призначені для оцінки фактичних обставин суперечки.

Субнаціональні учасники міжнародних відносин — всі приватні внутрішньодержавні суб'єкти, що активно діють у міжнародному середовищі без посередництва та участі урядів.

Східна цивілізація – перший історичний тип цивілізації, що сформувався у регіоні Давнього Сходу (Єгипет, Індія, Китай, Вавилон) близько 4000 тис. до н.е.

Тероризм міжнародний - сукупність суспільно небезпечних у міжнародному розуміння діянь, що тягнуть за собою невинуватих загибель людей, порушують дипломатичну діяльність держав і ускладнюють здійснення міжнародних контактів і зустрічей, а також транспортних зв'язків між державами.

Уніполярні міжнародні системи - системи, що характеризуються наявністю одного центру сили, який визначає характер світового порядку, формуючи взаємозв'язки та впливаючи на характер дій інших держав.

Цивілізації – стійкі соціально-культурні спільноти, що займають на конкретному проміжку часу частину ареалу та є носіями характерних соціальних, матеріальних та духовних цінностей.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Підручники, навчальні посібники:

1. Єремєєва І.А. Теорії цивілізацій та міжнародні конфлікти: Підручник. Дніпро: ДДУВС, 2021. 153 с.
2. Іжнін І. Міжнародні конфлікти (кінець ХІХ – перша половина ХХ століття) : підручник/І. Іжнін, С. Пик, К. Поліщук. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2019. 450 с.
3. Історія і теорія світових цивілізацій: підручник. Під заг. ред. І. В. Довжука. Луганськ: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2012. 1087 с.

Монографії та інші наукові видання

1. Березовська-Чміль, О., Кобець, Ю. Політичний конфлікт гібридного типу: глобальний та регіональний виміри. Науково-теоретичний альманах «Грані», 2020. №23 (8). С. 93–101.
2. Бжезінський З. Велика шахівниця. Львів; Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2000. 236 с.
3. Гантінгтон, С. П. Протистояння цивілізацій та зміна світового порядку. Львів: Кальварія, 2006. 472 с.

4. Данилова Т., Юдіна В. А. Тойнбі та його універсалістське дослідження історії (А. Toynbee and his Universalist Study of History). *Traektoriâ Nauki*, 2018. Vol. 4, No. 10, pp. 4001-4007.
5. Докашенко, Г. П. Новітня історія світу крізь призму цивілізаційних викликів. *Along Clio's Ways, Topical Problems of Modern Historical Science* №. 3. 2020.
6. Єремєєва І.А. Актуальні проблеми визначення сутнісних характеристик міжнародного конфлікту. URL: <http://hdl.handle.net/11300/7905/> (дата звернення – 20.12.2021).
7. Єремєєва І.А. Особливості дефініювання та класифікації міжнародних конфліктів в сучасній політології. *Регіональні студії*. 2019. №17. С. 74-78.
8. Єремєєва І.А. Передумови трансформації та якісні зміни суб'єктного складу міжнародних політичних конфліктів. *Регіональні студії*. 2020. №21.С.109-114.
9. Єремєєва І.А. Цивілізація як об'єкт соціально-філософського аналізу концепції Питирима Сорокіна. Всеукраїнська науково-практична конференція «Соціально-гуманітарні виміри правової держави», 30 квітня 2021 р., м. Дніпро. С. 82-84.
10. Жекало Г.І. Гібридна війна РФ проти України: економічний вимір. *Гілея: науко-вий вісник*. 2019. Вип. 145(3). С. 47-51.
11. Кіндратець О.М. Причини, методи і результати використання стратегії виснаження в асиметричних війнах. *Вісник Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого* № 2 (45) 2020. С. 42-52.
12. Кіссинджер Г. Світовий порядок. Роздуми про характер націй в історичному контексті. К.: Наш формат, 2017. 320 с.
13. Макух-Федоркова І. Роль соціальних медіа в сучасних міжнародних конфліктах. *Міжнародні конфлікти у сучасному світі: від регіонального до глобального суперництва*. 2021. С. 87-91.
14. Примуш, М. В., Осмолівська, А. О. Політико-правові аспекти міжнародних конфліктів крізь призму системності в міжнародних відносинах. *Політичне життя*. 2021. С. 109-114.
15. Резолюція 60/1, прийнята Генеральною Ассамблеєю Організації Об'єднаних Націй, "Ітоговий документ Всемирного самміта 2005 года". URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_e56/page.
16. Реймон Арон. Мир і війна між націями/Пер. з фр. Віктор Шовкун, Зоя Борисюк та Григорій Філіпчук. К.: МП «Юніверс», 2000. 688 с.
17. Тойнбі А. Дж. Дослідження історії. В 12-ти тт. К.: Основи, 1996 р.
18. Троян С.С. Сучасні міжнародні відносини: основні тенденції еволюції – URL: http://vmv.kyumu.edu.ua/v/08/troyan_ss.htm (дата звернення – 20.12.2021).
19. Щедрова Г.П., Прошин Д.В., Єремєєва І.А., Ключник Р.М. Особливості політичних конфліктів у сучасній Україні та світі: монографія. Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2018. 148 с.